

**PAULO
KOELJO**

ŠPIJUNKA

S portugalskog preveli
Jasmina Nešković i Jovan Tatić

Laguna

Naslov originala

Paulo Coelho

A ESPIÃ

Copyright © 2016 by Paulo Coelho

This edition published by arrangements with Sant Jordi
Asociados, Barcelona, Spain.

www.santjordi-asociados.com

All rights reserved.

<http://paulocoelhoblog.com>

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

Dokument na strani 161 u vlasništvu je

The National Archives of the UK, ref. KV2/1.

*Jer kad ideš sa suparnikom svojim poglavaru, potru-
di se da se još na putu izbaviš od njega, da te ne
odvuče sudiji, i sudija da te ne preda tamničaru, a
tamničar da te ne baci u tamnicu.*

*Kažem ti: Nećeš odande izići dok ne daš i posled-
nju paru.*

Jevanđelje po Luki, 12: 58–59

Zasnovano na istinitim događajima

Prolog

Pariz, 15. oktobar 1917. godine – Anton Fišerman i
Henri Vels, za *International News Service*

Nešto pre pet sati izjutra grupa od osamnaest ljudi – većinom oficira francuske vojske – popela se na drugi sprat Sen Lazara, ženskog zatvora u Parizu. Predvođeni tamničarem koji je nosio baklju kojom je palio svetiljke, zaustavili su se ispred ćelije broj 12.

Časne sestre su bile zadužene za nadzor. Sestra Leonid otvorila je vrata i zamolila sve da sačekaju napolju, a ona se vratila unutra, kresnula šibicu o zid i upalila svetiljku. Zatim je pozvala jednu od sestara da joj pomogne.

Veoma nežno i pažljivo sestra Leonid obujmi rukom usnulo telo koje je bilo utonulo u dubok san i kao da ništa nije osećalo. Kada se osuđenica probudila, prema svedočenju sestara, izgledala je kao da se preнула iz nekog mirnog sna. Ostala je spokojna i kada je saznala da joj je odbijena molba za pomilovanje koju je nedavno uputila predsedniku Republike. Nikad se neće saznati da li je osetila žalost ili olakšanje zbog toga što je svemu došao kraj.

Na znak sestre Leonid, otac Arbo je ušao u ćeliju zajedno s kapetanom Bušardonom i advokatom dr Kli-neom. Zatvorenica je advokatu predala dugo pismo-oporuku koje je pisala čitave prethodne nedelje, kao i dva smeđa koverta sa isečcima.

Navukla je crne svilene čarape – što je u tim okolnostima delovalo groteskno – obula je cipele na štiklu ukrašene svilenim vrpcama i ustala iz kreveta da bi sa čiviluka, smeštenog u jednom uglu ćelije, skinula dugačku bundu koja joj je doticala gležnjeve, a oko rukava i kra-gne bila ukrašena nekom drugom vrstom životinjskog krzna, verovatno lisičijim. Ogrnula ju je preko teškog svilenog kimona u kojem je spavala.

Njena crna kosa bila je raščupana; pažljivo se očesljala i skupila kosu na potiljku. Zatim je stavila filcani šešir i zavezala ga ispod brade svilenom vrpcom da ga vetar ne bi odneo kada se bude našla na otvorenom prostoru gde će je odvesti.

Lagano se sagnula da uzme par crnih kožnih rukavica. Zatim se nezainteresovano okrenula prema pridodšlicama i rekla mirnim glasom:

– Spremna sam.

Svi izadoše iz ćelije Sen Lazara i krenuše ka automobilu koji ih je već čekao sa upaljenim motorom da ih odveze na mesto gde je već bio postrojen streljački vod.

Kola su krenula brzinom većom od dozvoljene ulicama još usnulog grada, prema kasarni Vensen, na čijem

se mestu nekada nalazilo utvrđenje koje su Nemci uništili 1870. godine.

Nakon dvadeset minuta automobil se zaustavio i svi su izašli. Mata Hari je izašla poslednja.

Streljački vod je već bio postrojen. Bio je sačinjen od dvanaest Zuava. Skraja voda stajao je oficir sa sabljom u ruci.

Dok je otac Arbo razgovarao sa osuđenicom, stojeći između dve časne sestre, jedan francuski vodnik im je prišao, pružio beli povez jednoj od sestara i rekao:

– Molim vas, vežite joj oči.

– Da li je to obavezno? – upita Mata Hari dok je posmatrala povez.

Advokat Kline upitno pogleda vodnika.

– Samo ako vi želite, inače nije obavezno – odgovori.

Nisu joj vezali ni ruke ni oči; posmatrala je vojnike s prividnom mirnoćom dok su se sveštenik, časne sestre i advokat udaljavali od nje. Komandiru streljačkog voda, koji je pažljivo motrio na svoje ljude da ne proveravaju puške – jer je običaj bio da se u jednu od njih stavi manevarska municija, tako da svako može da tvrdi da nije ispalio smrtonosni hitac – kao da je već laknulo. Uskoro će sve biti svršeno.

– Puške na gotovs!

Sva dvanaestorica prisloniše puške na ramena.

Ona je stajala nepomično kao kip.

Oficir je stao na mesto gde svi vojnici mogu da ga vide i podigao mač.

– Nišani!

Žena koja je stajala pred njima bila je i dalje ravno-dušna, ne pokazujući nikakav strah.

Sablja se spustila presecajući vazduh u luku.

– Pali!

Sunce, koje je se sada već pomolilo na horizontu, osvetlilo je bljesak i ono malo dima koji su izašli iz pušaka, dok je prasak pucnjeva odjeknuo zaglušujućom snagom. Odmah zatim vojnici su svi kao jedan spustili puške uz nogu.

Mata Hari je još za trenutak ostala na nogama. Nije umrla onako kako smo navikli da gledamo kako ustreljeni ljudi padaju u filmovima. Nije pala ni napred ni nazad, niti su joj se ruke pomerile ni nagore ni u stranu. Izgledala je kao da se sručila sama u sebe, uspravne glave, otvorenih očiju; jedan od vojnika se onesvestio.

Noge su joj zaklecale i telo se srušilo na desnu stranu, a povijene noge bile su i dalje prekrivene bundom. Ostala je tako da leži, nepomična, sa licem okrenutim prema nebu.

Teći oficir – u pratnji jednog vodnika – izvukao je revolver iz futrole koja mu je visila na grudima i uputio se ka nepomičnom telu.

Sagnuo se, primakao cev slepoočnici špijunke, ali pazeći da joj ne dodirne kožu. Zatim je povukao obarač i metak je prošao kroz mozak. Okrenuo se ka prisutnima i svečanim glasom rekao:

– Mata Hari je mrtva.

Prvi deo

POŠTOVANI DR KLINE,

Ne znam šta će se dogoditi krajem ove nedelje. Oduvek sam bila optimista, ali vreme me čini ogorčenom, usamljenom i tužnom.

Ako sve bude teklo kao što se nadam, nikada nećete ni dobiti ovo pismo. Biću pomilovana. Uostalom, celog života sam gajila uticajne prijatelje. U tom slučaju sačuvaću ga da bi jednog dana mogla da ga pročita moja jedinica kako bi saznala ko je bila njena majka.

Ali ako nisam u pravu, ne nadam se da će ove stranice, kojima sam posvetila poslednju sedmicu svog ovozemaljskog života, biti sačuvane. Uvek sam bila realna i znam da advokati, kada okončaju jedan slučaj, odmah prelaze na drugi i ne osvrću se.

Pretpostavljam šta će se sada dogoditi; vi ste prezaузet čovek koji je stekao glas kao branilac žene koja je proglašena za ratnog zločinca. Sigurno mnogi ljudi jedva čekaju na vašu pomoć i usluge; iako ste izgubili, stekli ste ogromnu popularnost. Biće novinara koji će želeći da čuju vašu verziju priče, sedećete u najskupljim

pariskim restoranima, a kolege će vas gledati s uvažavanjem i zavišću. Znae da protiv mene nije bilo nijednog konkretnog dokaza – radilo se o čistoj manipulaciji dokumentima – ali nikada nećete moći javno da priznate da ste dopustili da umre jedna nevina osoba.

Nevina? Možda to nije prava reč. Nikada nisam bila nevina, otkad sam prvi put kročila u ovaj grad koji toliko volim. Mislila sam da mogu da manipulišem onima koji su želeli da saznaju državne tajne, smatrala sam da niko, Nemci, Francuzi, Englezi ili Španci, neće moći da mi odoli – a na kraju sam ja izmanipulisana. Moj najveći zločin bio je to što sam emancipovana i nezavisna žena u svetu kojim vladaju muškarci. Optužena sam za špijunažu, mada se sve što sam uspela da saznam svodi na govorkanja po salonima i kuloarima visokog društva.

Istina, ja sam ta govorkanja pretvorila u „tajne“ jer sam želela novac i moć. Ali svi koji me danas optužuju vrlo dobro znaju da informacije koje sam prenosila nisu bile nikakva tajna.

Šteta što niko nikada to neće saznati. Ove kovertе završiće tamo gde im je i mesto – u nekom prašnjavom arhivu, prepunom drugih predmeta, odakle će izaći jedino ako vašem nasledniku, ili nekom nasledniku vašeg naslednika, bude ponestalo prostora pa reši da se oslobodi zastarelih predmeta.

Do tada će moje ime već biti zaboravljeno; ali ne pišem da bi me se neko sećao. Pokušavam da shvatim samu sebe. Zašto? Kako je moguće da jedna žena koja

je godinama postizala sve što je htela bude osuđena na smrt za takvu sitnicu?

U ovom trenutku posmatram svoj život i uviđam da je pamćenje reka koja uvek teče unazad.

Sećanja su puna hirova, predstava o stvarima koje smo proživeli i koje nas još uvek mogu mučiti nekom sitnom pojedinošću, beznačajnim zvukom. Miris svežeg hleba dopire do moje ćelije i podseća me na dane kada sam slobodno obilazila kafane; to me više boli nego strah od smrti i samoće u kojoj se nalazim.

Sećanja sa sobom nose čudovište zvano Seta; ah, to svirepo čudovište od kojeg ne uspevam da pobegnem. Glas neke zatvorenice koja pevuši, poneko pismo obožavalaca koji mi nikad nisu doneli ni ruže ni jasmine, sećanje na neki trenutak u nekom gradu, čija mi je lepota tada promakla, sada je jedino što mi preostaje od mojih putovanja.

Sećanja uvek pobeđe; i sa njima nailaze utvare, još strašnije od Sete: kajanja; moje jedino društvo u ovoj ćeliji, osim kada bi poneka sestra došla da malo popričamo. Nikada ne pominju Boga niti me osuđuju zbog onoga što društvo naziva „telesnim grehom“. Obično prozbore dve-tri reči, a iz mojih usta kuljaju sećanja, kao da želim da se vratim natrag kroz vreme, da zaronim u tu reku koja teče uzvodno.

Jedna od njih me je pitala:

– Ako bi vam Bog pružio drugu priliku, da li biste nešto promenili u svom životu?

Odgovorila sam potvrdno, ali, ako ćemo iskreno, ne znam. Jedino znam da je moje srce danas jedan avetinjski grad, naseljen strastima, zanosom, samoćom, stidom, ponosom, izdajom, tugom. I ne uspevam ničega da se oslobodim, čak i kad se sažalim nad sobom i tiho plačem.

Rođena sam u pogrešno vreme i to ništa ne može da ispravi. Ne znam da li će me se u budućnosti sećati, ali ako se to i desi, ne želim da me pamte kao žrtvu, već kao osobu koja je smelo hodala kroz život i hrabro platila cenu svojih postupaka.

PRILIKOM JEDNOG OD MOJIH BORAVAKA U BEČU upoznala sam se s čovekom koji je bio vrlo popularan u Austriji. Prezivao se Frojd – ime sam mu zaboravila – a ljudi su ga obožavali jer je ukazao na mogućnost da smo svi nedužni; naše mane, u stvari, treba da se pripisu našim roditeljima.

Pokušavam da dokučim u čemu su oni to pogrešili, ali ne mogu da krivim svoju porodicu. Adam Zele i Antje pružili su mi sve što novac može da priušti. Imali su prodavnicu šešira, ulagali u naftu pre nego što su ljudi shvatili njenu važnost, omogućili su mi da studiram u privatnoj školi, da naučim da plešem, da idem na časove jahanja. Kada su počeli da me nazivaju „lakom ženskom“, moj otac je napisao knjigu u moju odbranu – što se ispostavilo kao greška jer je meni savršeno prijalo ono što sam radila, tako je njegov tekst samo još više privukao pažnju na optužbe da sam prostitutka i lažljivica.

Jesam, bila sam prostitutka – ako se pod tim podrazumeva žena koja u razmenu za nežnost i zadovoljstvo dobija usluge i nakit. Jesam, bila sam lažljivica, ali toliko

neobuzdana i nekontrolisana da sam često zaboravljala šta sam uopšte rekla i morala sam da uložim silan napor da se iskobeljam iz mreže koju sam sama isplela.

Ne mogu da optužim svoje roditelje ni za šta, osim za to što su me rodili u pogrešnom gradu, Leuwardenu, za koji nije čula čak ni većina mojih zemljaka Holandana, varoši u kojoj se pod milim bogom ništa nije dešavalo i gde su svi dani ličili jedan na drugi. Još u pubertetu sam shvatila da sam lepa jer su se moje drugarice često ugledale na mene.

Godine 1889, kada je mojoj porodici sreća okrenula leđa – Adam je bankrotirao a Antje obolela i umrla dve godine kasnije – oni nisu želeli da se i ja s njima zlopatim, pa su me poslali da se školujem u drugom gradu, Lajdenu, odlučni u svom naumu da treba da dobijem najbolje obrazovanje i obučim se za vaspitačicu u obdaništu, dok ne nađem muža, čoveka koji će se starati o meni. Na dan polaska majka me je pozvala i dala mi paketić sa semenjem:

– Ponesi ovo sa sobom, Margareta.

Margareta – Margareta Zele – tako mi je bilo ime koje sam jednostavno prezirala. Bilo je bezbroj devojčica koje su se tako zvale po nekoj čuvenoj i uvaženoj glumici.

Pitala sam je čemu to služi.

– To je seme lala, simbola naše zemlje. Ali i više od toga, od njih treba nešto da naučiš; one će uvek biti lale, čak i kada ne budeš mogla da ih razlikuješ od ostalog cveća. Ma koliko one to možda želele, nikada neće moći

da se preobrate u ruže ili suncokrete. Ako budu želele da se odreknu svoje prirode, silno će se napatiti i uvenuće.

„I zato, nauči da slediš svoju sudbinu s radošću, kakva god ona bila. Dok raste, cveće pokazuje svoju lepotu i svi mu se dive; zatim uvene i ostavi seme da bi drugi nastavili Božje delo.“

Stavila je semenje u jednu vrećicu koju je danima pažljivo tkala, uprkos bolesti.

– Cveće nas uči da ništa ne traje večno; ni lepota, ni to što će uvenuti, jer će kada uvene ostaviti novo seme. Seti se toga kad god te obuzmu radost, bol ili tuga. Sve prolazi, stari, umire i ponovo se rađa.

Kroz kakve sam sve bure i oluje morala da prođem dok to nisam shvatila! Međutim, u tom trenutku njene reči su mi zvučale šuplje; jedva sam čekala da napustim taj učmali grad u kojem su svi dani i noći bili isti. Danas, dok ovo pišem, uviđam da je moja majka tada govorila i o sebi.

– Čak i najviše drveće raste iz semenja sićušnog poput ovog. Zapamti to i ne pokušavaj da ubrzaš vreme.

Poljubila me je za rastanak, a otac me je odvezao na železničku stanicu. Jedva da smo usput prozborili neku reč.

SKORO SVI MUŠKARCI KOJE SAM UPOZNALA pružali su mi radost, nakit, položaj u društvu, i nikada se nisam pokajala što sam ih upoznala – osim prvog, direktora škole koji me je silovao kada sam imala šesnaest godina.

Pozvao me je u svoju kancelariju, zaključao vrata, gurnuo mi ruku između nogu i počeo da masturbira. Prvo sam pokušala da se izvučem govoreći, stidljivo, da nije dobro ni vreme ni mesto, ali on ništa nije govorio. Sklonio je neke papire sa stola, obalio me na sto i odjednom prodro u mene, kao da se nečega plašio, možda da neko ne uđe u sobu i da nas ne zatekne tako.

Majka me je naučila, u jednom razgovoru punom metafora, da „intimnost“ sa muškarcem treba da se dogodi samo kada postoji ljubav i kada će ta ljubav potrajati do kraja života. Izašla sam odande zbunjena i uplašena, rešena da nikome ne ispričam šta se dogodilo, sve dok se jedna devojčica nije dotakla te teme kada je nas nekoliko drugarica razgovaralo. Tada sam saznala da su njih dve već imale isto iskustvo, ali kome smo mogle da se žalimo? Da smo se žalile, izbacili bi nas iz

škole, vratile bismo se kućama, a ne bismo smele da ispričamo šta se dogodilo, tako da nismo imale drugog izbora osim da ćutimo. Laknulo mi je kada sam saznala da nisam bila jedina. Kasnije, kada sam se proslavila u Parizu svojim baletskim nastupima, moje drugarice su rastrubile priču i, vrlo brzo, čitav Lajden je znao šta mi se desilo. Direktor je već bio u penziji i niko se nije usuđivao da mu to spominje. Naprotiv! Neki su mu čak i zavideli što je imao veliku divu tog vremena.

Od tog trenutka seks je za mene postao mehanička radnja koja nije imala veze s ljubavlju.

Ali Lajden je bio još gori od Leuwardena; imao je čuvenu školu za vaspitačice, šumu koja je izlazila na drum i mnoštvo zaludnih ljudi koji su znali samo da gledaju tuđa posla. Jednog dana, da bih prekratila dosadu, uzela sam da čitam oglase iz novina obližnjeg grada. Tamo je stajalo:

Rudolf Mekleod, oficir holandske vojske, škotskog porekla, trenutno na službi u Indoneziji, traži mladu nevestu spremnu da se uda i živi u inostranstvu.

To je bio moj spas! Oficir. Indonezija. Daleka mora i egzotični predeli. Dosta mi je više bilo te konzervativne, kalvinističke Holandije pune predrasuda i čamotinje. Odgovorila sam na oglas priloživši jednu svoju fotografiju, najlepšu i najprivlačniju koju sam imala. Nisam ni slutila da je taj oglas bio samo šala jednog prijatelja tog kapetana i da će moje pismo stići poslednje, od ukupno šesnaest.

Krenuo mi je u susret kao da kreće u rat: u uniformi od glave do pete, sa sabljom koja mu je visila o pojasu i dugačkih brkova, sjajnih od briljantina, kojima je hteo da bar delimično prikrije svoju ružnoću i sirovost.

Prilikom prvog susreta malo smo porazgovarali o beznačajnim temama. Molila sam se da se vrati i moje su molbe uslišene; kroz nedelju dana ponovo se pojavio, izazvavši zavist mojih drugarica i usplahirenost direktora škole koji je, verovatno, i dalje maštao da se ponovi ono što se desilo među nama. Primetila sam da je zaudarao na alkohol, ali nisam tome pridavala mnogo značaja, pripisujući to okolnostima, smatrajući da je sigurno bio uzbuđen pred jednom mladom devojkom koja je, po mišljenju svih mojih drugarica, bila najlepša u razredu.

Prilikom trećeg i poslednjeg susreta zaprosio me je. Indonezija. Pešadijski kapetan. Daleka putovanja. Šta bi jedna devojka mogla više poželeti od života?

– Udaćeš se za čoveka koji je dvadeset i jednu godinu stariji od tebe? Da li on zna da više nisi nevina? – upitala me je jedna od devojaka koja je takođe imala iskustvo sa direktorom škole.

Nisam odgovorila. Vratila sam se kući, on je uljudno zatražio moju ruku, a moji roditelji su uspeli od komšija da pozajme novac za miraz i mi smo se venčali 11. jula 1895. godine, tri meseca pošto sam pročitala oglas u novinama.